

EDITORIÁL

Jednou z kľúčových kapitol dejín národných literatúr v stredovýchodnej Európe, ktoré v poslednom období podliehajú novým interpretáciám, je nepochybne romantizmus. Projekty revízie literárnohistorických súvislostí, nové čítania známych textov či (ešte stále) objavovania neznámych textov pritom vychádzajú z viacerých pohnútok – alebo aspoň voči nim ako naliehavým intelektuálnym výzvam nezostávajú imúnne. Spomeňme aspoň tie najdôležitejšie.

Azda najvýznamnejšiu predstavuje v stredovýchodnej Európe vývin domácich identitárnych diskurzov, ktorých dôsledkom je situovanie literatúry, umenia a ďalších kultúrnych prejavov romantizmu do širších procesov domácej kultúry, resp. ich kontextové usúvzťažňovanie s obdobnými procesmi v susedných krajinách, pričom rozhodujúcu úlohu tu zohrávajú kultúrno-geografické súvislosti (konkrétne vzťahy medzi centrom a periferiou).

Ďalším motívom je presadzovanie novších teórií (dekonštrukcia, New Historicism, feminizmus, poskoloniálne štúdiá atď.) v literárnej histórii, ktoré prestávajú byť exkluzívnymi metateoretickými nástrojmi a stávajú sa súčasťou bežnej interpretačnej výbavy. K reinterpretáciám romantizmu nabádajú takisto aj potreby interdisciplinárnej výskumnej práce (impulzy vied o kultúre, napr. kultúrnej antropológie, ale aj ikonológie); tie sprevádzajú úsilie o zachytenie kultúrnych fenoménov 19. storočia v čo najväčšej komplexnosti.

V pozadí týchto pohnútok je okrem iného hľadanie spoločnej európskej identity ako „jednoty v mnohosti“ – hľadanie, ktoré oslobodzuje úvahy o podobách národnej kultúry od výlučnosti paradigiem národného myslenia a zároveň približuje výskumné problémy literárnych histórií k rozvíjajúcej sa europeistike (roku 2008 ukázal na europeistickej konferencii v Hildesheime Silvio Vietta, ako ideovo-historické leitmotívy európskeho romantizmu prispeli k tvorbe pozitívneho dedičstva európskych kultúrnych dejín).

Najvýraznejším výsledkom úsilia stredo európskych literárnych historikov viacerých filológii, dosiahnutým za posledné roky o. i. v diskusií s filozofmi, estetickými či výtvarnými historikmi je preto zmena základného postoja k romantizmu ako ku kultúrnohistorickému fenoménu. Charakterizuje ju okrem iného akceptovanie plurality romantizmov a komparatívny prístup k nim na základe analýzy spoločných kultúrnych tém (Z. Hrbata, M. Procházka) alebo iných typologických príbuzností, pričom sa do diskusie dostáva aj výskum literatúr a kultúr „okrajov Európy“, kultúrnych periférií. Ďalej je to však aj uznanie národných variantov romantizmu ako článkov v dlhšej reťazi spoločensko-empiračných projektov obrodovania (P. Zajac), a ako svojho času ukázala M. Janion, okrem iného na základe dôkazov kontinuity s osvietenstvom. Rovnako sem však patria alternatívne modely historického rozumenia (D. Tureček), ako aj nové čítania známych či menej známych literárnych textov obdobia romantizmu v kóde teórií estetickéj moderny (M. Kuziak), ale aj docenenie európskej dimenzie kultúrnych javov epochy, považovaných v rámci národnej literárnej historiografie donedávna za periférne. Všetky tieto výskumné úsilia odhaľujú romantizmus ako komplexný kultúrnohistorický fenomén, v ktorom sa snaha o partikularizmus spája s ďalekosiahlymi univerzalistickými požiadavkami.

Číslo WLS venované spomínaným problémovým okruhom vychádza do veľkej miery z medzinárodnej konferencie s názvom *Prepisovania romantizmu*, ktorá sa uskutočnila v Bratislave v dňoch 15. a 16. apríla 2010 v spolupráci s Poľským inštitútom a Maďarským kultúrnym inštitútom. Jej cieľom bolo otvoriť diskusiu o jednotlivých facetách „prepísovania romantizmu“ s dôrazom na kultúry stredovýchodnej Európy. Redakcia sa pri výbere štúdií a článkov sústredila na tie, ktoré prinášajú najvýznamnejšie inovatívne výskumné podnety, alebo informujú o súčasnom stave výskumu a diskusií vo svete. Číslo však takisto prináša aj niektoré ďalšie príspevky, ktoré prezentujú výskum romantizmu mimo stredovýchodnej Európy (Nemecko, Nizozemsko).

Adam Bžoch